

of specific personalities during unstable society of postmodern period has been held.

Psychological development determination in certain conditions is uncertain situation.

Subject-genesis concept is considered as an important factor of personal life scenario in the context of existential choices in life creations vector.

Genesis specific of subject self-realization during the teenager period of the development has been determined. The paper presents the problem of teenagers' life experience awareness.

Particular realization of teenagers' activity is given, it shows human ability to self-development through subject initiative of motivated creative actions directed to personal self-determination and self-development. Basic aspects of teenagers' formed habits to take responsibility for the actions (self-manifestation as future action subject) were analyzed.

In the article the analysis of students in their teenager age responsible behaviour and its motivation are displayed. The psychological and pedagogical support of constructional motivation development of responsible teenagers' behaviour by the communicative modelling and its tendencies is defined.

Key words: postmodern era, teenager (adolescence) age, subject-genesis, activity, self-determination, responsibility, responsible behaviour, motivation, communicative modelling.

Отримано: 11.08.2013 р.

УДК 378.11:005.574

О.С.Толков

Вплив організаційно-професійних чинників на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін

О.С.Толков. Вплив організаційно-професійних чинників на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін. Аналіз психологічної літератури показав, що проблема психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін раніше не виступала об'єктом спеціальних досліджень. Також у наявних наукових джерелах

ґрунтовно не проаналізовано впливу різноманітних чинників на забезпечення психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін. У зв'язку з цим наше дослідження спрямоване на визначення особливостей впливу організаційно-професійних чинників (посади, рівня освіти, типу освіти, стажу роботи) на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін.

Ключові слова: соціально-економічні зміни, психологічна готовність, персонал вищої школи, організаційно-професійні чинники.

А.С.Толков. Влияние организационно-профессиональных факторов на развитие психологической готовности персонала высшей школы к деятельности в условиях социально-экономических изменений. Анализ психологической литературы показал, что проблема психологической готовности персонала высшей школы к деятельности в условиях социально-экономических изменений раньше не выступала объектом специальных исследований. Также в имеющихся научных источниках обстоятельно не проанализировано влияние разнообразных факторов на обеспечение психологической готовности персонала высшей школы к деятельности в условиях социально-экономических изменений. В связи с этим наше исследование направлено на определение особенностей влияния организационно-профессиональных факторов (должности, уровня образования, типа образования, стажа работы) на развитие психологической готовности персонала высшей школы к деятельности в условиях социально-экономических изменений.

Ключевые слова: социально-экономические изменения, психологическая готовность, персонал высшей школы, организационно-профессиональные факторы.

Постановка проблеми. У сучасних умовах відбуваються систематичні трансформації у системі вітчизняної вищої освіти. Важливими у таких умовах постають завдання підвищення професіоналізму, компетентності персоналу вищої школи та їх якісної підготовки до проведення навчально-виховної та наукової діяльності. З метою якісного забезпечення цього процесу вагоме місце відводиться психологічній готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін. Саме вона спрямовує активність викладачів вищої школи, допомагає ефективно працювати та оволодіти індивідуально-психологічними якостями, які б допомагали стійкості та зосередженості в умовах змін.

Актуальність дослідження. Зауважимо, що проблема психологічної готовності персоналу освітніх організацій до забезпечення діяльності була сферою інтересів низки науковців. Серед них О. Бондарчук, В. Бочелюк, М. Генсон, Г. Герасимов, М. Дьяченко, Л. Кандибович, Л. Карамушка, П. Лушин, О. Філь та ін.

Водночас, у наявних наукових джерелах ґрунтовно не проаналізовано впливу різноманітних чинників на забезпечення психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін. Саме тому наше дослідження спрямоване на визначення особливостей впливу організаційно-професійних чинників (посади, рівня освіти, типу освіти, стажу роботи) на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін.

Метою дослідження було визначення впливу організаційно-професійних чинників на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах змін.

Вибірка дослідження. Учасниками дослідження стали 144 працівники вищої школи, серед яких 21 обіймав посаду доцента, професора, а 123 працювали асистентами, викладачами. Серед вказаних працівників 113 отримали вищу освіту, а 31 мав ступінь кандидата або доктора наук. За стажем роботи утворилися наступні групи: стаж 1-3 роки – 46 осіб, 4-5 років – 31 особа, 6-10 років – 37 осіб, понад 10 років – 30 осіб.

Математична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерного пакета статистичних програм SPSS (версія 13).

Виклад основного матеріалу. Психологічна готовність персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін складається із мотиваційного, когнітивного, організаційного та особистісного компонентів [1; 2; 4]. Показники сформованості психологічної готовності персоналу подані у нашому попередньому дослідженні [3].

Спочатку нами проаналізовано взаємозв'язок між рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та посадою персоналу вищої школи.

У рамках дослідження нами було встановлено взаємозв'язок ($p < 0,1$) між посадою персоналу вищої школи та рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності до діяльності в умовах соціально-економічних змін (див. табл. 1).

Встановлено, що чим вищою є у науково-педагогічних працівників посада, тим вищим виявляється рівень розвитку мотиваційного компонента. Зокрема, високий рівень розвитку вказаного компонента виявлено у 28,6 % доцентів, професорів та у 18,9 % викладачів, асистентів. Тобто, можна стверджувати, що у науково-педагогічних працівників, які працюють на посадах доцента, професора мотиваційна спрямованість здебільшого знаходиться на більш високому рівні, що може вказувати на наяв-

ність стійкого переконання педагогічних працівників у доцільності виконання новітньої діяльності.

Таблиця 1

Взаємозв'язок між рівнем розвитку мотиваційного компонента та посадою персоналу вищої школи (у % від загальної кількості)

Посада	Розвиток мотиваційного компонента		
	Низький	Середній	Високий
Викладач, асистент	9,8	71,3	18,9
Доцент, професор	23,8	47,6	28,6

$p < 0,1$

Нами виявлено статистично значущий взаємозв'язок ($p < 0,05$) між рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності та рівнем освіти персоналу вищої школи.

Результати дослідження свідчать про те, що чим вищим був рівень освіти у науково-педагогічних працівників (доктор наук, кандидат наук), тим вищим є рівень розвитку мотиваційного компонента (див. рис. 1.). Високий рівень розвитку даного компонента виявлено у 35,5 % осіб із науковим ступенем та 16,1 % викладачів без наукового ступеня. Таким чином, можна говорити, що працівники із наявним науковим ступенем є більше мотивованими до діяльності в нових умовах.

Рис. 1. Взаємозв'язок між рівнем розвитку мотиваційного компонента та рівнем освіти персоналу вищої школи ($p < 0,05$)

Також, на рівні статистичної тенденції $p < 0,5$ виявлено, що зі збільшенням стажу роботи працівників вищої школи їх мотивованість до забезпечення діяльності в умовах соціально-економічних змін зменшується (див. табл. 2).

Таблиця 2

Взаємозв'язок між рівнем розвитку мотиваційного компонента та стажем роботи персоналу вищої школи (у % від загальної кількості)

Стаж роботи	Розвиток мотиваційного компонента		
	Низький	Середній	Високий
1-3 роки	8,7	73,9	17,4
4-5 років	3,3	80,0	16,7
6-10 років	10,8	64,9	24,3
Понад 10 років	26,7	50,0	23,3

$p < 0,1$

У працівників зі стажем від 1 до 3 років низький рівень розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін склав 8,7 %, в осіб зі стажем від 4 до 5 років – 3,3 %, в осіб зі стажем від 6 до 10 років – 10,8 %, у працівників зі стажем понад 10 років – 26,7 %. Це, на наш погляд, є достатньо цікавим фактом, який свідчить про те, що зі збільшенням стажу мотивованість працівників до діяльності дещо знижується. Водночас, зауважимо, що у працівників зі стажем 6-10 років виявився найвищий рівень мотивованості до діяльності (24,3 %). Це, на наш погляд, можна пояснити тим, що дана група працівників, скоріше за все, є найбільш активною, оскільки до деякої міри адаптована до нових умов діяльності.

У процесі дослідження не було встановлено статистично значущих відмінностей при дослідженні взаємозв'язку між рівнем розвитку мотиваційного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та типом освіти персоналу вищої школи.

Далі нами проаналізовано взаємозв'язок між рівнем розвитку когнітивного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та організаційно-професійними чинниками.

Зазначимо, що у дослідженні взаємозв'язку між когнітивним компонентом психологічної готовності та організаційно-професійними чинниками статистично значущих результатів виявлено не було. Однак, можна зазначити деякі цікаві тенденції щодо впливу освіти, стажу роботи опитуваних на даний показник.

Зокрема, в осіб із науковим ступенем високий рівень розвитку когнітивного компонента виявився краще розвиненим,

ніж у працівників без ступеня (12,9 % проти 8,0 %). Це може свідчити про те, що зі здобуттям наукового ступеня рівень знань працівників щодо сутності соціально-економічних змін та їх особливостей у вищій школі підвищується, працівники більше орієнтуються у проблематиці функціонування вищої школи.

Нами проаналізований взаємозв'язок між рівнем розвитку операційного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та організаційно-професійними чинниками.

Так, у рамках нашого дослідження встановлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,05$) між рівнем розвитку операційного компонента та посадою персоналу вищої школи (див. рис. 2).

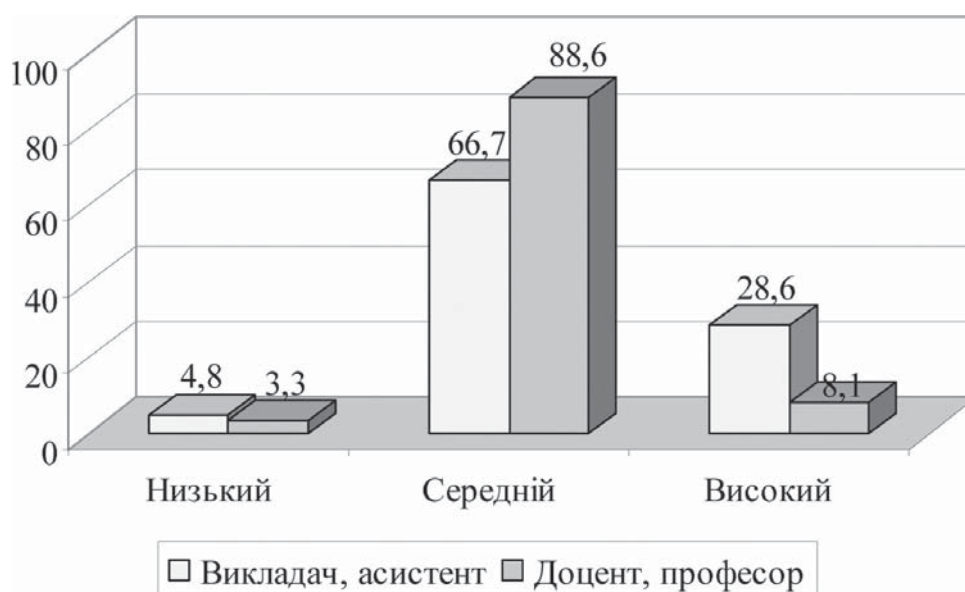

Рис. 2. Взаємозв'язок між рівнем розвитку операційного компонента та посадою персоналу вищої школи ($p < 0,05$)

Встановлено, що у значно більшій кількості професорського складу (28,6 %), порівняно з викладацьким складом (8,1 %) вищої школи, виявлено високий рівень операційного компонента психологічної готовності до діяльності в умовах соціально-економічних змін. На наш погляд, це пояснюється тим, що персонал, який працює на посаді доцентів, професорів є більш досвідченим у плані забезпечення діяльності в умовах введення змін. Упродовж своєї кар'єри їм неодноразово необхідно було впроваджувати різноманітні нововведення, працювати у нових умовах, що сприяло збагаченню їх рівня умінь та навичок до інноваційної діяльності.

Подібні результати виявлено при дослідженні впливу рівня освіти на операційну готовність персоналу (див. рис. 3).

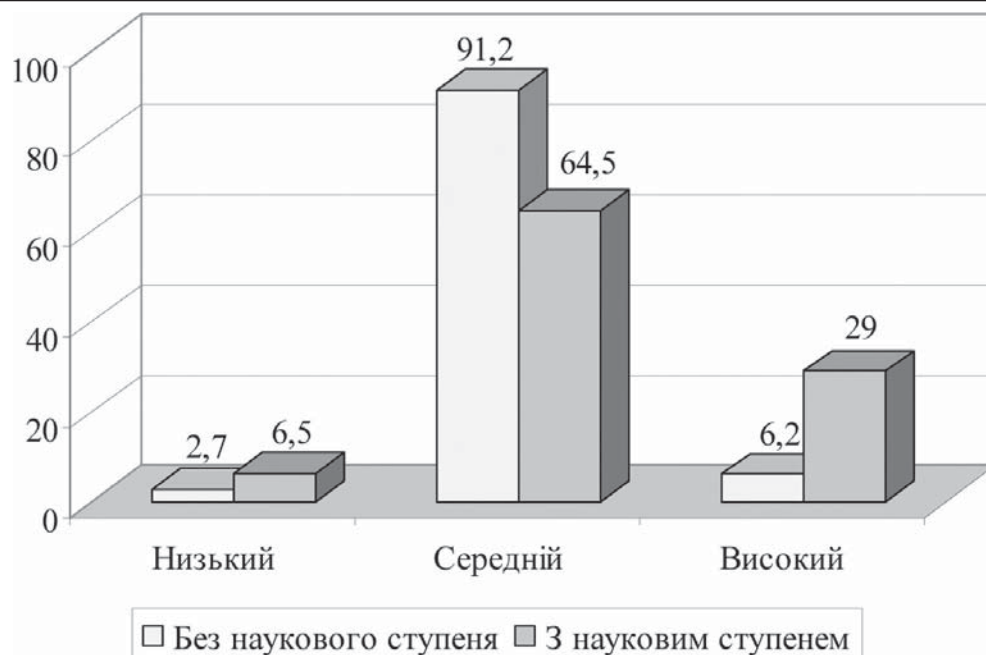

Рис. 3. Взаємозв'язок між рівнем розвитку операційного компонента та рівнем освіти персоналу вищої школи ($p < 0,001$)

Встановлено, що у значно більшій кількості осіб із науковим ступенем (29,0 %) виявлено високий рівень операційного компонента, порівняно з особами без наукового ступеня (6,2 %) ($p < 0,001$). Отже, персоналу вищої школи без наукового ступеня необхідно вдосконалювати практичні навички діяльності у нових умовах.

Виявлено статистично значущий зв'язок ($p < 0,05$) під час дослідження впливу типу освіти на розвиток операційного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін (див. рис. 4).

Встановлено, що у більшій кількості осіб із технічною (19,2%) та природничою (20,0%) освітою спостерігається високий рівень розвитку операційного компонента, порівняно з працівниками з гуманітарною (8,2%) та юридично-економічною освітою (6,3%). Дана різниця, на наш погляд, існує, можливо, тому, що у фахівців з технічною та природничою освітою більш розвинене логічне та абстрактне мислення, яке допомагає знаходити нові рішення в умовах змін. Цікавим є те, що серед працівників з технічною освітою взагалі відсутні виявилися особи з низьким рівнем розвитку операційного компонента.

Виявлено статистичну тенденцію ($p < 0,1$) між рівнем розвитку операційного компонента психологічної готовності та стажем роботи (див. табл. 3).

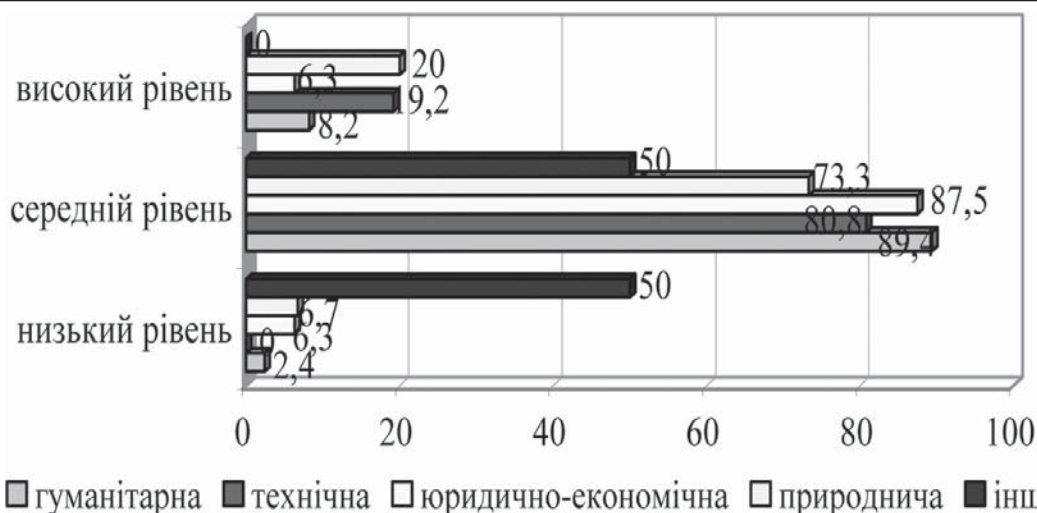

Рис. 4. Взаємозв'язок між рівнем розвитку операційного компонента та типом освіти персоналу вищої школи ($p < 0,05$)

Таблиця 3

Взаємозв'язок між рівнем розвитку операційного компонента та стажем роботи персоналу вищої школи (у % від загальної кількості)

Стаж роботи	Розвиток операційного компонента		
	Низький	Середній	Високий
1-3 роки	2,2	93,5	4,3
4-5 років	3,2	80,6	16,1
6-10 років	8,1	86,5	5,4
Понад 10 років	0	76,7	23,3

$p < 0,1$

Встановлено, що 23,3 % осіб зі стажем роботи на посаді понад 10 років характеризуються високим рівнем операційного компонента, водночас, у цій групі не виявилось працівників із низьким рівнем. Це вказує на те, що зі збільшенням стажу роботи працівників збільшується й досвід роботи, та, відповідно, удосконалюються, покращуються уміння та навички виконання новітньої діяльності. Тому нерідко такі працівники найкраще обізнані з технологіями забезпечення новітньої діяльності та здатні на ефективну діяльність в умовах змін. Хоча, як зазначалося вище, це не завжди співпадає з мотивацією їх діяльності.

У результаті дослідження не було встановлено статистично значущого взаємозв'язку між рівнем розвитку особистісного компонента психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та організаційно-професійними чинниками.

Насамкінець нами проаналізовано взаємозв'язок між рівнем розвитку загального показника психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та організаційно-професійними чинниками.

Статистично значущий взаємозв'язок ($p < 0,05$) виявлено між рівнем розвитку загального показника психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та рівнем освіти персоналу (див. рис. 5).

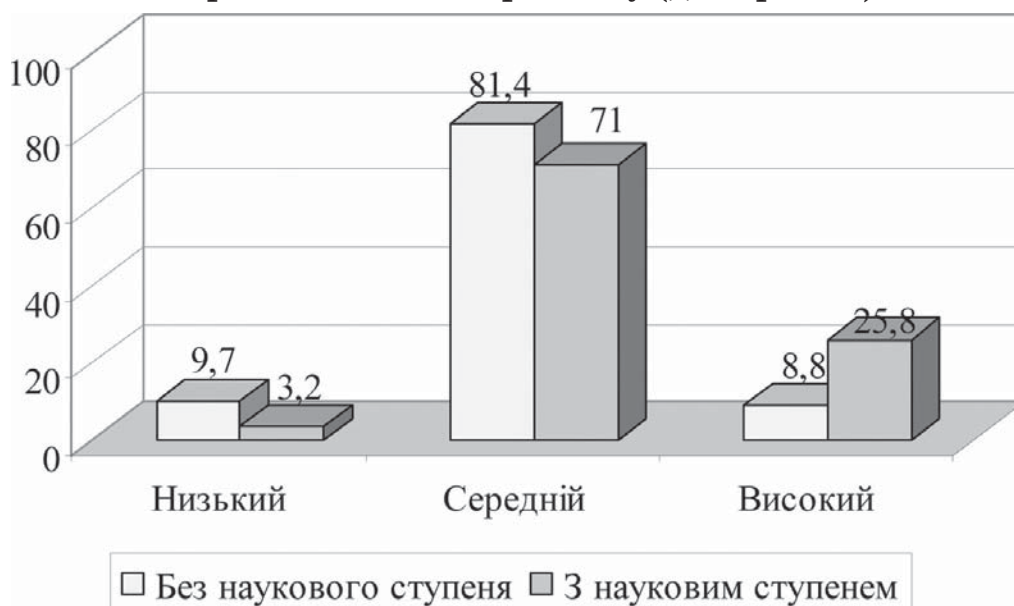

Рис. 5. Взаємозв'язок між рівнем розвитку загального показника психологічної готовності та рівнем освіти персоналу вищої школи ($p < 0,05$)

Встановлено, що більше працівників із науковим ступенем (25,5 %) мали вищий рівень готовності до діяльності в умовах нововведень, ніж працівники без наукового ступеня (8,8 %). Водночас, більше працівників без ступеня (9,7 %) мають низький рівень готовності до забезпечення продуктивної діяльності в умовах введення змін, ніж працівники, що мають ступінь кандидата або доктора наук (3,2 %). Різницю у рівнях психологічної готовності до діяльності можна пояснювати тим, на наш погляд, що персонал із науковим ступенем кандидата або доктора наук має вищий рівень професійної кваліфікації й нерідко виступав ініціатором або виконавцем різноманітних нововведень. Саме це, на наш погляд, сприяє кращому сприйняттю та усвідомленню змін, ефективнішій діяльності. Водночас, досить часто молоді працівники, які ще не мають високого рівня професійної кваліфікації, зіштовхуються з такими перешкодами в просуванні змін, вирішення яких вимагає від них суттєвих емоційних та психологіч-

них сил, що стає на заваді продуктивній діяльності. Персонал з науковим ступенем психологічно більш стійкий до перетворень у їх діяльності, здатен відразу робити дієвий аналіз ситуації, що склалася, а не «віддаватися» власним емоціям.

Статистично значущого взаємозв'язку між рівнем розвитку загального показника психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін та посадою, типом освіти, стажем роботи працівників вищої школи у результаті проведення експериментального дослідження виявлено не було.

Висновки. У результаті дослідження нами встановлено статистично значущий взаємозв'язок між рівнем розвитку психологічної готовності персоналу вищої школи та таким чинником, як освіта. Виявлено, що працівники із науковим ступенем мають вищий рівень психологічної готовності до діяльності в умовах соціально-економічних змін, ніж працівники без наукового ступеня. Найбільшого впливу чинників серед компонентів психологічної готовності зазнає операційний компонент: існує статистично значущий зв'язок між рівнем розвитку операційного компонента стосовно трьох чинників (посади, рівня освіти, типу освіти).

Перспективами дослідження виступає проведення подальших експериментальних розробок з урахуванням інших соціально-психологічних чинників впливу на розвиток психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах соціально-економічних змін.

Список використаних джерел

1. Карамушка Л.М. Технології підготовки персоналу освітніх організацій до роботи в умовах соціально-економічних змін / Л.М. Карамушка // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : Науковий світ, 2008. – Т. I. – Ч. 20. – С. 12-16.
2. Технологія психологічної підготовки персоналу організацій до роботи в умовах соціально-економічних змін (на матеріалі освітніх організацій) : навчальний посібник / [Л.М. Карамушка, Г.Л. Федосова, О.А. Філь та ін.] ; за наук. ред. Л.М. Карамушки. – К. : Науковий світ, 2008. – 230 с.
3. Толков О.С. Психологічна готовність персоналу вищої школи до діяльності в умовах змін / О.С. Толков // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чер-

нівці : Вид-во Чернівецького нац. ун-ту, 2011. – Вип. 556 : Педагогіка та психологія. – С. 135-142.

4. Толков О.С. Формування психологічної готовності персоналу вищої школи до діяльності в умовах змін / О.С. Толков // Актуальні проблеми психології: Організаційна психологія. Економічна психологія. Соціальна психологія : зб. наук. праць / за ред. С.Д. Максименка, Л.М. Карамушки. – К. : А.С.К., 2010. – Т. 1. – Вип. 29. – С. 19-23.

Spysok vykorystanyh dzherel

1. Karamushka L.M. Tehnologii' pidgotovky personalu osvithnih organizacij do roboty v umovah social'no-ekonomichnyh zmin / L.M. Karamushka // Aktual'ni problemy psyhologii': Organizacijna psyhologija. Ekonomichna psyhologija. Social'na psyhologija / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : Naukovyj svit, 2008. – Т. I. – Ch. 20. – S. 12-16.
2. Tehnologija psyhologichnoi' pidgotovky personalu organizacij do roboty v umovah social'no-ekonomichnyh zmin (na materialii osvithnih organizacij) : navchal'nyj posibnyk / [L.M. Karamushka, G.L. Fedosova, O.A. Fil' ta in.] ; za nauk. red. L.M. Karamushky. – K. : Naukovyj svit, 2008. – 230 s.
3. Tolkov O.S. Psyhologichna gotovnist' personalu vyshhoi' shkoly do dijal'nosti v umovah zmin / O.S. Tolkov // Naukovyj visnyk Chernivec'kogo universytetu : zb. nauk. prac'. – Chernivci : Vyd-vo Chernivec'kogo nac. un-tu, 2011. – Vyp. 556 : Pedagogika ta psyhologija. – S. 135-142.
4. Tolkov O.S. Formuvannja psyhologichnoi' gotovnosti personalu vyshhoi' shkoly do dijal'nosti v umovah zmin / O.S. Tolkov // Aktual'ni problemy psyhologii': Organizacijna psyhologija. Ekonomichna psyhologija. Social'na psyhologija : zb. nauk. prac' / za red. S.D. Maksymenka, L.M. Karamushky. – K. : A.S.K., 2010. – Т. 1. – Vyp. 29. – S. 19-23.

O.S. Tolkov. Organization and professional factors influence on the development of higher school personnel psychological readiness to the activity in the conditions of social and economic changes. In the result of the analysis of psychological sources it was established that the problem of higher school personnel psychological readiness to the activity in the conditions of social and economic changes has not been the object of the special researches before. Also available scientific sources have not thoroughly analyzed the influence of various factors on the higher school personnel psychological readiness to the activity in the conditions of social and economic changes. Thus our study is directed to the determi-

nation of the peculiarities of organization and professional factors influence (position, level of education, type of education, work experience) on the development of higher school personnel psychological readiness to the activity in the conditions of social and economic changes.

The relationship between the level of motivational component development of higher school personnel psychological readiness to the activity in the conditions of social and economic changes and the position of higher school personnel has been analysed. The higher position of scientific pedagogical workers is, the greater level of the motivational component development gets. The relationship between the level of the psychological readiness motivational component development and the level of the higher school personnel education has been revealed. In the result of the research we concluded that the higher level of personnel education is, the greater level of motivational component development gets. In the research it was envisaged that with the increasing of personnel's teaching experience their motivation to activity is reducing in the conditions of social and economic changes.

Key words: social and economic changes, psychological readiness, personnel of higher school, organization and professional factors.

Отримано: 19.09.2013 р.

УДК 159.9

О.Є.Фальова

УСТАНОВКИ ДО СЕКСУ ЖІНОК І ЧОЛОВІКІВ З КРИЗИСНИХ СІМЕЙ ТА ЖІНОК ЗІ ЗВИЧАЙНИХ СІМЕЙ

О.Є.Фальова. Установки до сексу жінок та чоловіків з кризисних сімей та жінок зі звичайних сімей. У статті надається загальна характеристика установок до сексу у жінок і чоловіків з кризисних сімей та жінок зі звичайних сімей, приводяться результати порівняльного аналізу жіночої та чоловічої вибірки та результатів жінок з кризисних та звичайних сімей. Представлено результати за 14 шкалами. Результати дослідження свідчать про статистично значущі розбіжності між жінками та чоловіками з кризисних сімей за показниками сексуальної сором'язливості, цнотливості, сексуальної збудливості, агресивного сексу, маскулінності – фемінінності. Відмінності у показниках сексуальних установок жіночих вибірок існують на рівні тенденцій, статистично значущих розбіжностей не виявлено.